

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ТҰҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ - ЕЛБАСЫНЫҢ ҚОРЫ

«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ – 2017»

студенттер мен жас ғалымдардың
XII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ – 2017»

PROCEEDINGS

of the XII International Scientific Conference
for students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION - 2017»

14th April 2017, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**«Ғылым және білім - 2017»
студенттер мен жас ғалымдардың
XII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2017»**

**PROCEEDINGS
of the XII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2017»**

2017 жыл 14 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2017» студенттер мен жас ғалымдардың XII Халықаралық ғылыми конференциясы = The XII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2017» = XII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2017». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2017. – 7466 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-827-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-827-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2017

первая книга. Мне было очень интересно прочесть ее в первый раз, и не менее интересно в пятый! С каждым прочтением я понимала все больше, она становилась местами понятнее, а местами все более замудренной. Но знаете, что по настоящему дала мне эта книга? Возможность и умение мыслить свободно, неординарно, не так, как мыслят все! Эта книга подарила мне фантазии и развила воображение. «Алиса» по сей день дарит мне положительные чувства и заставляет думать. Она наделила меня этим умением думать. Постоянно. Обо всем. Вот что делает книга, развивает наш кругозор. Моя мама также занималась со мной по «Алисе» для развития и улучшения памяти, это помогло мне. Я не только до сих пор помню большие отрывки и стихи из сказки, но и с легкостью запонимаю большие тексты сейчас. Я благодарна маме, что именно эта книга попала мне в руки в детстве и повлияла на мое мироощущение и восприятие» - Буралкиева Дана. Льюис Кэрролл, самородок подаривший миру себеподобное. Все о чем я написала выше, лишь малая часть всего того, что еще может быть открыто в книге. Это зависит лишь от самого читателя.

Такова «Алиса» Кэрролла: спустя столетия после своего рождения, она живет- «живее некуда», обнаряживая все новые и новые значения.

Список использованных источников:

1. «Алиса в стране чудес», «Алиса в Зазеркалье» - Н.М. Демурова, Издательство «Наука», Москва 1978.

ӘОЖ 81'25

ЭРНЕСТ ХЕМИНГУЭЙДІҢ «ШАЛ МЕН ТЕҢІЗ» АУДАРМАСЫНЫҢ КӨРКЕМДІК СИПАТЫ, ҰЛТТЫҚ БОЯУЫ (АҒЫЛШЫН, ОРЫС, ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ НҮСҚАЛАРЫН САЛЫСТЫРҒАНДА)

Еркебұлан Жанар Қайсарқызы

`z_h_a_n_a_r_a_@mail.ru`

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Филология факультетінің студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Э.Кемелбекова

Эрнест Хемингуэйдің әлем әдебиетіндегі орны ерекше. Қаламгердің керемет повесі - «Шал мен теңізге» зер салатын болсақ, бұл повестің басынан аяғына дейін шалдың теңіздегі өмірі, балық аулауы баяндалғанымен, айтар ойы астарлы. Біз өз қиялымызбен шығармадағы балықты – мақсат ұғымына баладық. Адам мақсатқа жету үшін қанша талпынып, көптеген қиындықтармен күресетін болса, Шал да өмір атты теңізде балыққа жету жолында арпалысады. Бұл керемет аударманы өз халқына жеткізген аудармашы – Н. Ғабдуллин [1]. Н. Ғабдуллин ағылшын тілін жақсы меңгермегені бәрімізге мәлім. Сондықтан Н. Ғабдуллин бұл туындыны орыс тілінен аударып, қазақ оқырмандарына жеткізген. Повесті ағылшын тілінен орыс тіліне Е. Гольшева мен Б. Изакова аударған [2]. Ендігі біздің мақсатымыз бұл туындының түп нұсқадан қандай айырмашылық бар екендігін айқындау. Эрнест Хемингуэйдің «Шал мен теңіз» повесін таңдауымыздың себебі, бұл туынды барлық әлем білетін шығарма. Біздің білуімізше, әлі салыстырмалы әдебиеттану тарапынан арнайы ғылыми зерттеу нысаны болмағандығын айта кеткен жөн. «Шал мен теңіз» аудармасы арқылы еліміздегі көркем аударманың даму сипатын анықтауға болады. Бұған көз жеткізуіміз үшін төмедегі мысалдарға назар аударсақ:

1-кесте

Түпнұсқа мәтін:	Орыс тіліндегі аударма мәтін:	Қазақ тіліндегі аударма мәтін:
-----------------	-------------------------------	--------------------------------

He was an old man who fished alone in a skiff in the Gulf Stream and he had gone eighty-four days now without taking a fish. [3]	Старик рыбачил один на своей лодке в Гольфстриме. Вот уже восемьдесят четыре дня он ходил в море и не поймал ни одной рыбы.	Шал Гольфстримге қайығымен бір өзі ғана шығып жүрді. Міне, сексен төрт күн болды, теңізге күнде шығады, бірақ қармағына әлі де ештеңе іліккен жоқ.
--	---	--

Байқағанымыздай, «Шал мен теңіз» шығармасы қазақ тіліне орыс тілінен аударылғаны мәлім. Өйткені түпнұсқада бір сөйлем, ал орыс тілі мен қазақ тілінде екі сөйлеммен берілген. Орыс тіліндегі «вот уже...» деген сөз қазақ тіліне «міне,...» деп аударылып, шалдың көп уақыт бойы балық аулап жүргендігін эмоционалды түрде көрсетеді. Ал, ағылшын тілінде мұндай ерекшелік байқалмайды. Жоғарыда кестеде көрсетілген сөйлемдер арқылы шығарма басталады. Шығарманың басталуы өте құпия түрде келеді. Кейін шалдың теңізге шығып жүргеніне «сексен төрт күн» болғанын бірден әсерлеп баяндалады.

Келесі мысал:

2-кесте

Түпнұсқа мәтін:	Орыс тіліндегі аударма мәтін:	Қазақ тіліндегі аударма мәтін:
In the first forty days a boy had been with him.	Первые сорок дней с ним был мальчик.	Бастапқы бір жарым айдай уақыт бойында бұған бір бала серік болған еді.

Түпнұсқа мәтінде «forty days» орыс тілінде «сорок дней» қазақ тілінде «бір жарым айдай» деп аударылған. Бұл берілген мысалдан түпнұсқадан да, орыс тілінен де нақты аударылмағандығы анық көрініп тұр. Аудармашы неліктен нақтылап көрсетпеді екен? Әлде бұл сөз арқылы сөйлемді ерекшелігісі келді ме? «Бір жарым айдай» сөздің орнына «қырық күн» сөзін: «Бастапқы қырық күн уақыт бойында бұған бір бала серік болған еді.» қолданса, аударманың стилі, мағынасы сақталған болар еді.

Келесі мысал:

3- кесте

Түпнұсқа мәтін:	Орыс тіліндегі аударма мәтін:	Қазақ тіліндегі аударма мәтін:
But after forty days without a fish the boy's parents had told him that the old man was now definitely and finally salao, which is the worst form of unlucky, and the boy had gone at their orders in another boat which caught three good fish the first week.	Но день за днем не приносил улова, и родители сказали мальчику, что старик теперь уже явно salao, то есть «самый что ни на есть невезучий», и велели ходить в море на другой лодке, которая действительно привезла три хорошие рыбы в первую же неделю.	Күн өте берді, қолға балық түспеді, содан соң баланың ата-анасы күдер үзіп, бұл шалды "жолын қырсық шалған сорлы-бейбақ" десіп, балаға енді басқа қайыққа ауыс деп әмір еткен-ді. . Басқа қайыққа барғанда баланың жолы болып, серігі мен екеуі алғашқы аптаның ішінде-ақ үш ірі жайын ұстаған-ды

Бұл келтірілген мысал бойынша қазақ тілінің бай тіл екендігіне көз жеткізуімізге болады. Ағылшын тілінде «the old man was now definitely and finally salao, which is the worst form of unlucky», орыс тілінде «что старик теперь уже явно salao, то есть «самый что ни на есть невезучий»», ал аудармышы «бұл шалды "жолын қырсық шалған сорлы-бейбақ" десіп» әсерлеп, «сорлы-бейбақ» деген сөзді қосып, шалдың жағдайын одан сайын мүшкіл етті. Бірақ бұдан аударманың мағынасы, не шығарманың құрылысы өзгеріп кеткен жоқ. Керісінше сөйлем оқырман үшін әсерлі болып шықты десек қателеспейміз. Менің ойымша, Хемингуэйдегідей «сәтсіз адам» деп беруге болар еді: «Күн өте берді, қолға балық түспеді,

содан соң баланың ата-анасы күдер үзіп, бұл шалды "сәтсіз адам" десіп. Бірақ сөйлем жұтаң, әсерсіз, нәрсіз болып шығар еді. Қазақ нені айтса да ауызды толтырып, әсерлі айтады.

Шалдың портретін келесі жолдардан көруге болады. Мысалы,

4-кесте

Түпнұсқа мәтін:	Орыс тіліндегі аударма мәтін:	Қазақ тіліндегі аударма мәтін:
The old man was thin and gaunt with deep wrinkles in the back of his neck. The brown blotches of the benevolent skin cancer the sun brings from its reflection on the tropic sea were on his cheeks.	Старик был худ и изможден, затылок его прорезали глубокие морщины, а щеки были покрыты коричневыми пятнами неопасного кожного рака, который вызывают солнечные лучи, отраженные гладью тропического моря.	Шал - титықтаған арық кісі еді; маңдайы, мойыны арса-арса; бетіне күрең-қоңыр дақтар түсіп, өңі шұбар тартқан, мұндай дақтар ыстық жақтардағы теңіз бетіне түскен күн сәулесінің адамның өңіне шағылысуынан пайда болады.

Аудармашы «затылок» сөзін «маңдайы» деп аударған. Негізі «затылок» сөзінің аудармасы «желке не шүйде». Бірақ түпнұсқада да, орыс тіліндегі нұсқада да «маңдайы» туралы сөз болмаған. Ағылшын тілінде «deep wrinkles», орыс тілінде «глубокие морщины», ал қазақ тілінде «арса-арса» деген сөзбен берілген. Ағылшын тілінен орыс тіліне дәл аударған. Қазақ тіліндегі «арса-арса» сөздің орнына «терең әжім» тіркесін қолданса, сөйлемнің стилі сақталған болар еді: «Шал - титықтаған арық кісі еді; желкесінде терең әжім...». «The brown blotches of the benevolent skin cancer the sun brings from its reflection on the tropic sea were on his cheeks», «а щеки были покрыты коричневыми пятнами неопасного кожного рака, который вызывают солнечные лучи, отраженные гладью тропического моря.» деген сөз тізбектерін «бетіне күрең-қоңыр дақтар түсіп, өңі шұбар тартқан, мұндай дақтар ыстық жақтардағы теңіз бетіне түскен күн сәулесінің адамның өңіне шағылысуынан пайда болады.» деген мағынаны дәл беретін сөздермен жіктеп, ұтымды келтірген. Бірақ «неопасного кожного рака» деген орыс тіліндегі аудармадағы тіркес қазақ тіліне аударылмай қалған. Егерде аударылған болса, «қатерсіз ісік» - деп аударылған болар еді.

Келесі мысал;

5-кесте

Түпнұсқа мәтін:	Орыс тіліндегі аударма мәтін:	Қазақ тіліндегі аударма мәтін:
Everything about him was old except his eyes and they were the same color as the sea and were cheerful and undefeated.	Все у него было старое, кроме глаз, а глаза были цветом похожи на море, веселые глаза человека, который не сдается.	Шалдың өңі де, киімі де - бәрі де тозған, көнерген, тек көзінде ғана ерекше бір нұр бар, теңіз суы түстес жанары қайсар адамның қалпын танытады.

Бұл мысалда ағылшын тілнен дәлме –дәл аударылғаны анық көрініп тұр. Орыс тілінен қазақ тіліне жоғарыдағы мысалдар тәріздес дәл аударылмаған, бірақ мағынасы нақ берілген. Мысалы: «Everything about him was old» деген сөйлем орыс тілінде «Все у него было старое» деп берілген, ал қазақ тіліне осы сөйлем «Шалдың өңі де, киімі де - бәрі де тозған» деп аударылған. Қазақ тілінде шалдың өңі ескі екендігін түпнұсқадан тыс автор өзі қосып, баяндап жазған. Түпнұсқада, орыс тіліндегі аудармада да шалдың өңі туралы сөз қозғалмаған. Келесі, қазақ тіліндегі нұсқада «көзінде ерекше нұр бар» деп берілген. Мұндай тікес орыс тілінде кездеспейді. Тек қана «веселые глаза человека, который не сдается» сөйлемі «жанары қайсар адамның қалпын танытады» деп аударылған. «Қайсар» сөзінің орыс тіліндегі аудармасы «смелый», ал ағылшын тілінде «brave», бірақ бұл сөздер шығармада

кездеспейді. Керісінше, «cheerful» сөзі «веселый» ал, қазақша «көңілді» емес, «қайсар» деп келтірілген. Меніңше мұнда бір нақтылық жетіспейді.

Қорытындылайтын болсақ, біріншіден, біз шығарманы бастан- аяқ зерттеген жоқпыз. Аударманы түпнұсқамен басынан аяғына дейін салыстыратын болсақ, осы сияқты бірқатар жетістіктер мен айырмашылықтарын кездестіре аламыз. Екіншіден, қазақ тілінің бай, әрі көркем екендігіне көз жеткіздік. Ағылшын тілі мен орыс тілінде ой қысқа ғана қайырылса, төл тілімізде оқырман әсерлі де, көркем жеткізілген. Повестің аудармасындағы кейбір үзінділерді түпнұсқамен салыстырғанда талдауда аудармашының автордың стилін сақтаудан гөрі, жалпы мазмұнын беруге тырысқанын көреміз. Сондықтан да аударманы еркін шыққан деуге болады.

Болашақта әлемдік классикалық шығармалар түпнұсқадан аударылса деген ниет білдіреміз.

Аудармашы-зерттеуші Әбен Сатыбалдиев «Заманымыздың алып қарқынына сай қазақтың әдеби тілі жаңа ұғымды бойына мол сіңіріп, аударма мәдениеті өсіп жетілді. Сондықтан бүгінгі күннің талабы ол кездегі аудармаларға лайық келе бермейтіні де кәміл. Сол себепті, көркем аударманың ондай тамаша шыққан туындылары өз дәуірінің құнды ескерткіші болып қала береді де, әр мезгілде жаңа дәуір тұрғысынан жаңа аудармалар туып жатады» [4,137] Осы пікірмен келісе отырып, Н.Ғабдуллин «Шал мен теңіз» повесін де өз заманына сай аударылған туынды деп есептейміз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Хемингуэй, Э. Шал мен теңіз: повестер / Эрнест Хемингуэй; аударғандар Н. Әбуталиев, Н. Ғабдуллин.- Астана: Аударма, 2002.- 362, [3] б.: портр.- (Нобель сыйлығының лауреаттары).
2. Хемингуэй, Э. Старик и море/ Эрнест Хемингуэй; пер. Е.Гольшевой, Б.Изакова.- Ленинград: Судостроение, 1980.- 64 с.
3. https://la.utexas.edu/users/jmciver/Honors/Fiction%202013/Hemmingway_The%20Old%20Man%20and%20the%20Sea_1952.pdf
4. Сатыбалдиев Ә. Сөз қазынасының кеніші. – Астана: Аударма, 2008 .– 328 б.

УДК 81’373.4:659.123

ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСА В КАЗАХСКОМ, РУССКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ

Еркін Әсел Серікқызы

aska_e@mail.ru

Студент 3 курса факультета Международных отношений кафедры Востоковедения ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Қазақстан
Научный руководитель – А. Қадысқызы

Реклама становится предметом множества дискуссий ученых, законодателей, деятелей политики и культуры. Одновременно она активно подвергается снижению в популярных смеховых жанрах. Можно констатировать, что в коммуникативном пространстве современной лингвокультуры именно реклама является наиболее значимым источником цитирования и игры с текстом.

Язык рекламы, с одной стороны, структурирует лексику, фразеологизмы, но, с другой стороны, он берёт своё начало в способах выражения, привычках, мировоззрении. Реклама реализует потенциальные возможности языка и, соответственно, влияет на речевые характеристики личности. Язык рекламы отражает современную языковую картину мира и, в свою очередь, является средством формирования современной языковой картины. Рекламные тексты оказывают влияние на поведение адресатов, используя, в основном,